

L'assoliment de la competència en comunicació lingüística en llengua catalana i en llengua castellana per l'alumnat de les Illes Balears

Equip de l'Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu de les Illes Balears'

¹ Aquest article ha estat elaborat per Bartomeu Cañellas Roca, director; i Antoni Bauzà Sampol i Joan Borràs Seguí, assessors tècnics docents.

RESUM

En aquest article, es fa una anàlisi comparativa dels resultats obtinguts per l'alumnat de 4t d'educació primària i de 2n d'ESO de les Illes Balears en les proves que avaluaren la competència en comunicació lingüística en les dues llengües oficials de la nostra comunitat, en el marc de l'avaluació de diagnòstic realitzada el maig de 2009.

Es demostra que el percentatge d'alumnes que consoliden la competència i el grau d'assoliment en ambdues llengües és molt similar, fet que permet descartar l'estesa idea que, en acabar l'escolarització obligatòria, l'alumnat té un major domini competencial de la llengua catalana en perjudici de la castellana.

RESUMEN

En este artículo, se realiza un análisis comparativo de los resultados obtenidos por el alumnado de 4º de educación primaria y de 2º de ESO de las Islas Baleares en las pruebas que evaluaron la competencia en comunicación lingüística en las dos lenguas oficiales de nuestra comunidad, en el marco de la Evaluación de Diagnóstico realizada en mayo de 2009.

Se demuestra que el porcentaje de alumnos que consolidan la competencia y el grado de adquisición de ambas lenguas es muy similar, hecho que permite descartar la extendida idea de que, al acabar la escolarización obligatoria, el alumnado tiene un mayor dominio competencial de la lengua catalana en perjuicio de la castellana.

I. INTRODUCCIÓ

La Llei orgànica 2/2006, de 3 de maig, d'educació, estableix als articles 21 i 29 que en finalitzar el segon cicle de l'educació primària i el segon curs de l'educació secundària obligatòria, tots els centres han de fer una avaluació de diagnòstic de les competències bàsiques assolides pels alumnes.

A les Illes Balears, l'Institut d'Avaluació i Qualitat del Sistema Educatiu (IAQSE) és el responsable d'organitzar les avaluacions de diagnòstic; per això, a inicis del mes de maig del curs 2008-2009, va fer-ne la primera, en la qual participaren aproximadament 9.000 alumnes de 4t d'EP i 8.400 de 2n d'ESO, i s'avaluaren dues competències, la competència en comunicació lingüística (en llengua catalana, castellana i anglesa) i la competència matemàtica.

Segons els referents teòrics per a l'elaboració de les proves, el desenvolupament de la competència en comunicació lingüística implica el domini de la llengua oral i escrita en diversos contextos i en múltiples suports, tant de la llengua catalana com de la castellana, i l'ús funcional, com a mínim, d'una llengua estrangera (en general, l'anglès).

L'avaluació diagnòstica es basa en l'ús que l'alumnat és capaç de fer d'una determinada competència. Per això, cal definir les diferents dimensions de la competència: quins són els processos implicats,

quins blocs de contingut s'avaluen en cada cas, en quines situacions o en quins contextos es poden situar els estímuls o exercicis d'avaluació i quines són les tipologies textuals presents a les proves. Aquestes dimensions es defineixen seguint les pautes marcades en els marcs conceptuals d'avaluacions internacionals com PISA (programa per a l'avaluació internacional d'alumnes) i PIRLS (estudi internacional del progrés en comprensió lectora), el Marc Comú Europeu de Referència per a les llengües i el document elaborat per l'Institut d'Avaluació del ME i les diferents comunitats autònomes de l'Estat.

La competència en comunicació lingüística de qualsevol parlant es desenvolupa tant mitjançant procediments escrits com orals. Distingim, així, quatre destreses bàsiques en la competència en comunicació lingüística: la comprensió oral i lectora i l'expressió oral i escrita. Es tenen en compte una sèrie de processos per a la capacitat de comprensió (l'obtenció d'informació, la interpretació i la reflexió-avaluació) i uns altres per a la capacitat d'expressió (la planificació, la textualització, que inclou la cohesió, coherència i adequació, i la revisió i presentació de l'escrit).

Els continguts relacionats amb la competència en comunicació lingüística s'han organitzat en tres blocs: un relacionat amb el domini de diferents aspectes del codi lingüístic; un altre, amb la capacitat per realitzar operacions d'interpretació i producció en contextos concrets, i l'últim, amb la capacitat per utilitzar diferents registres lingüístics segons la situació en què es produeixi la situació comunicativa.

Finalment, en el disseny de les proves s'han tingut presents les situacions i els contextos que s'utilitzen per plantejar les activitats d'avaluació de la competència en comunicació lingüística (ús personal i familiar, educatiu o escolar, públic o social, i ocupacional o laboral) i les diferents tipologies i modalitats textuals. PISA classifica els textos en continus (narratius, expositius, descriptius, argumentatius, instructius, dialogats...), discontinus (formularis, taules, gràfics, mapes, diagrames, fulls informatius, publicitaris, còmics...) i mixtos.

Els textos seleccionats s'han d'adequar al nivell avaluat (4t d'EP / 2n d'ESO) i han de tenir una estructura i un vocabulari que es correspongui amb el que es treballa habitualment al cicle o curs, i s'ha de tenir en compte l'interès que pugui despertar en l'alumnat, l'estructura lingüística, la dificultat del vocabulari i les possibilitats del text per elaborar ítems o preguntes pertinents per avaluar els processos implicats en la comprensió.

2. ELS INSTRUMENTS D'AVALUACIÓ

La preparació de les proves la varen dur a terme grups de professorat en actiu de les distintes àrees, tant d'educació primària com de secundària obligatòria, coordinats i assessorats pel personal tècnic de l'IAQSE.

Les proves constaven d'una part de comprensió oral, una de comprensió lectora i una darrera d'expressió escrita, i s'elaboraren en diferents formats (registres en àudio per avaluar la comprensió oral i proves en paper per avaluar la comprensió lectora i l'expressió escrita).

De cada prova hi hagué tres models o quaderns amb una part comuna (ítems o preguntes repetides que permeten comparar les puntuacions obtingudes pels alumnes, malgrat que hagin contestat models diferents) i una part específica. Cada model de prova incloïa diferents estímuls (textos) contextualitzats en situacions properes a la realitat de l'alumnat. Cada estímulo o text anava acompanyat de preguntes o ítems (entre 2 i 6) de diferents tipus: aproximadament, un 70 per cent de preguntes de resposta tancada i un 30 per cent de semiobertes i d'obertes.

Administració i correcció de les proves

Les proves s'aplicaren als centres els dies 5, 6, 7 i 8 de maig.

A més de l'avaluació censal, es realitzà una aplicació mostral a 50 centres de cada etapa (aproximadament 1.500 alumnes de 4t d'EP i 1.500 de 2n d'ESO) escollits de manera aleatòria i representativa entre tots els de les Illes, i l'IAQSE s'encarregà de l'aplicació d'aquesta mostra. Els resultats que es presenten a continuació es refereixen a la mostra de contrast, que té l'estandardització i la fiabilitat precises tant en l'aplicació com en la correcció i introducció de dades, ja que la va realitzar professorat extern als centres seleccionat per l'IAQSE.

En la resta de centres que no formaren part de la mostra de contrast, la correcció de les preguntes obertes i semiobertes de les proves la va dur a terme professorat del propi centre. Per garantir-ne una correcció uniforme i objectiva, es facilitaren als centres criteris detallats per puntuar-les. Cada prova anava acompanyada de la corresponent guia de correcció, que incloïa les pautes, les orientacions i les puntuacions per a la correcció de les preguntes semiobertes i obertes.

Per introduir les respostes de cada alumne a les preguntes tancades i, feta la correcció prèvia, les puntuacions obtingudes en les semiobertes i obertes, l'IAQSE posà a disposició dels centres l'aplicació informàtica GESAVA .

Una vegada aplicades, corregides i codificades les respostes dels alumnes en cada prova, es procedí a les anàlisis estadístiques dels ítems i de les proves. Aquestes anàlisis i el tractament estadístic utilitzats per elaborar l'informe de resultats de centre, els va realitzar el personal tècnic de l'IAQSE.

Els resultats s'expressaren en puntuacions TRI (escala amb mitjana 500 i desviació típica 100). Les puntuacions dels alumnes en aquesta escala representen el grau en què cada alumne assoleix la competència. Evidentment, com major és la puntuació obtinguda, major és el grau de domini. A partir de les anàlisis anteriors, s'extreuen les puntuacions associades a un domini: excel·lent, bo, acceptable, baix o molt baix de la competència. D'aquesta manera s'obté una referència per criteris respecte al grau de domini de la competència de l'alumne.

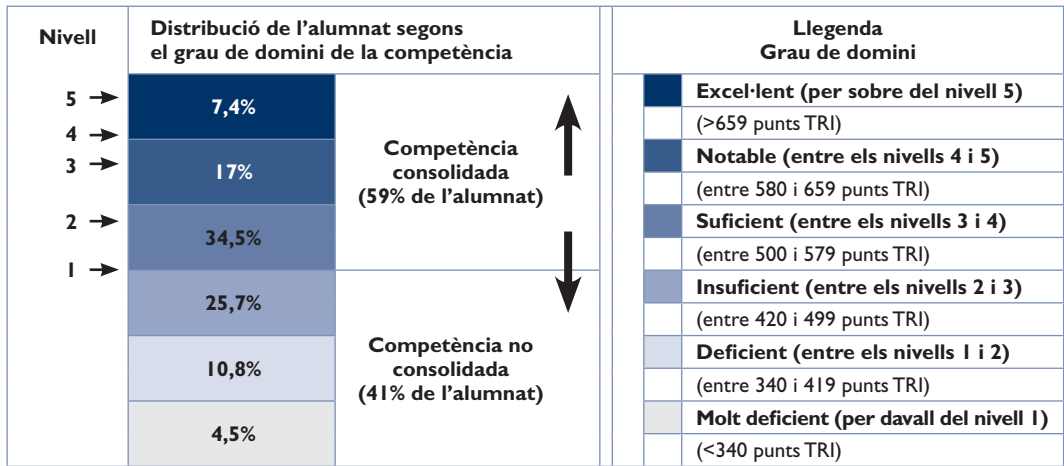
A l'informe, es presenten els descriptors que corresponen a cada un dels cinc nivells proporcionats per l'anàlisi TRI. Per a cada nivell, es descriuen el conjunt de coneixements, habilitats i destreses que dominen els alumnes que se situen en el punt corresponent de l'escala de puntuacions.

Els nivells són acumulatius, és a dir, cada nivell inclou també els coneixements, habilitats i destreses descrits en els nivells inferiors.

Amb aquesta informació, el centre pot identificar els coneixements, habilitats i destreses que permeten considerar una competència com a consolidada (nivells 3, 4 i 5 i per damunt d'aquest), en procés de consolidació (entre els nivells 2 i 3) o no consolidada (per davall del nivell 2).

Al gràfic de l'exemple següent, es representa la distribució de l'alumnat (percentatges d'alumnes) segons els diferents graus d'assoliment de la competència en comunicació lingüística en llengua catalana dels alumnes de 2n d'ESO d'un centre. En aquest sentit, direm que l'alumnat que ha consolidat la competència és el que es troba a partir del nivell 3, encara que els alumnes que es troben entre el nivell 2 i el nivell 3 estan en procés de consolidació, és a dir, que tot i no haver consolidat la competència, és molt previsible que ho facin en haver acabat l'etapa d'escolarització obligatòria.

Exemple: Nivells de competència en comunicació lingüística en llengua catalana. 4t d'EP

Aquesta distribució de l'alumnat del centre segons el grau d'assoliment de la competència permet detectar percentatges d'alumnat amb la competència consolidada, en procés de consolidació (entre els nivells 2 i 3) o no consolidada.

A més, per possibilitar un marc comparatiu que servís de referència, es presentaren gràfics a partir dels quals el centre podia situar-se respecte al global de les Illes Balears en cada una de les competències avaluades i comparar les distribucions del global del centre amb el global de l'illa del centre, amb el global dels centres de la mateixa titularitat i el global de cada un dels grups avaluats.

3. RESULTATS

A continuació es presenten els resultats obtinguts pels alumnes de 4t d'EP i de 2n d'ESO que participaren en l'avaluació de diagnòstic del curs 2008-2009.

La informació s'estructura de la manera següent:

- A. Escales TRI de cada competència que descriuen què saben fer els alumnes que es troben en un determinat nivell (descriptors del nivell de competència).
- B. Puntuacions mitjanes desagregades per illes, sexe, titularitat i estudis dels pares.
- C. Distribució de l'alumnat en els diferents nivells de l'escala.
- D. Puntuacions sobre 100 en les preguntes que conformen les diferents destreses i els processos cognitius que inclou la competència.

RESULTATS A 4T D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA

3.1.1. DESCRIPTORS DEL NIVELL DE COMPETÈNCIA

En el quadre següent es presenta el conjunt de coneixements, habilitats i destreses que dominen els alumnes de 4t d'EP en cada un dels nivells que conformen l'escala TRI.

Nivells TRI de l'alumnat de 4t d'EP en la competència en comunicació lingüística en llengua castellana

Nivell 1 (310 punts TRI)

- Extreuen informació literal d'un text.
- Interpreten instruccions molt elementals.
- Infereixen informació simple d'un text instructiu.
- Extreuen informació explícita d'un text escrit de tipus narratiu.
- Identifiquen les característiques d'un personatge a partir de les dades que es proporcionen.
- Coneixen el significat de vocabulari per eliminació de les opcions de resposta.
- Comprenen el sentit d'una expressió metafòrica molt senzilla dins un context concret.

Nivell 2 (390 punts TRI)

- Relacionen informació continguda en un text instructiu.
- Resumeixen de manera senzilla un text escrit de tipus informatiu.
- Comprenen el sentit d'una expressió metafòrica dins un context concret.

Nivell 3 (490 punts TRI)

- Redacten una frase publicitària adequada al contingut d'un text.
- Escriuen textos amb certes incongruències i amb algunes contradiccions. Manca informació i presenten les idees o els fets amb un cert desordre.
- Cometen, en un text d'ús habitual, les errades ortogràfiques pròpies d'aquest nivell (no es considera l'accentuació), però aquestes no n'afecten la lectura.
- Comprenen el significat d'una expressió a partir del context.
- Saben destriar informacions d'un text i ubicar-les als apartats corresponents d'una fitxa.
- Redacten utilitzant expressions col·loquials i/o vulgars, amb algunes repeticions de paraules i vocabulari senzill. S'ajusten exactament a les instruccions proporcionades quant a la tipologia i modalitat textual, la situació comunicativa i l'extensió.
- Cometen algunes errades de concordança. Els enllaços són pobres i repeteixen connectors; usen incorrectament alguns signes de puntuació.
- Localitzen una informació concreta que no forma part del cos central del text.
- Apliquen coneixements previs per interpretar un text.
- Elaboren inferències a partir de les dades obtingudes.

Nivell 4 (590 punts TRI)

- Redacten amb el vocabulari adequat, sense expressions col·loquials o vulgars. S'ajusten al tema i a les instruccions proporcionades quant a la tipologia i modalitat textual, la situació comunicativa i l'extensió.
- Presenten el text net, amb bona cal·ligrafia, encara que hi pot haver alguna ratllada o errada ocasional.
- Redacten textos amb sentit. Presenten idees clares, rellevants i exposades de forma ordenada.
- Relacionen elements comuns a partir de la lectura d'un mapa.
- Resumeixen correctament un text: n'exposen les dues idees bàsiques.
- Diferencien el significat d'una expressió d'una certa dificultat a partir del context.
- Identifiquen signes convencionals i en fan un bon ús per interpretar una informació dins una imatge.
- Localitzen i interpreten amb propietat un element dins una imatge que acompanya el text.
- Localitzen una informació concreta de certa dificultat que no forma part del cos central del text.
- Reconeixen els mecanismes de cohesió (pronominalització).
- Ubiquen informació concreta dins un apartat d'un text instructiu.

Nivell 5 (700 punts TRI)

- Respecten la concordança gramatical; usen correctament els connectors i els signes de puntuació.
- Relacionen coneixements previs d'un cert nivell de dificultat amb una imatge.
- Coneixen i usen amb correcció el procediment de sinonímia dins un text.
- Infereixen una informació de certa dificultat, a partir de diverses dades distribuïdes al llarg del text.

- Destrien, dins un text oral, una informació de comprensió difícil perquè hi ha dades que es presten a confusió.
- Coneixen lèxic que pertany a un nivell culte.

Nivells TRI de l'alumnat de 4t d'EP en la competència en comunicació lingüística en llengua catalana

Nivell 1 (320 punts TRI)

- Extreuen informació literal d'un text oral.
- Infereixen informació simple d'un text expositiu o narratiu.
- Coneixen el significat de lèxic bàsic.
- Identifiquen el protagonista d'una narració a partir de les dades que es proporcionen al text.
- Reconeixen un text informatiu.
- Coneixen el significat de vocabulari d'ús corrent i el col·loquen dins un text.
- Comprenen el sentit d'una expressió metafòrica molt senzilla dins un context concret.

Nivell 2 (400 punts TRI)

- Localitzen una informació directa en un apartat o paràgraf d'un text informatiu, descriptiu o narratiu.
- Localitzen informació dispersa en un text divulgatiu.
- Reconeixen un text descriptiu.
- Coneixen el significat de lèxic específic i en destrien la definició.
- Reconeixen el sentit d'una oració expressada de manera diferent.
- Escriuen la continuació d'un relat utilitzant expressions col·loquials i/o vulgars. Repeteixen paraules i usen un vocabulari molt senzill. No segueixen exactament les instruccions proporcionades pel que fa a la tipologia i modalitat textual, la situació comunicativa i l'extensió.
- Escriuen una descripció i la continuació d'un relat de manera poc congruent i amb contradiccions. Hi manca informació substancial i presenten les idees amb cert desordre.
- Cometen errades ortogràfiques pròpies d'aquest nivell (no es considera l'accentuació) en una descripció senzilla, però aquestes no en dificulten la lectura.

Nivell 3 (480 punts TRI)

- Cometen les errades ortogràfiques que són pròpies d'aquest nivell (no es considera l'accentuació) en una narració o carta, però aquestes no en dificulten la lectura.
- Emplenen correctament una fitxa amb la informació que han localitzat al text.
- Reconeixen les seqüències temporals dins una narració.
- Localitzen informació de certa dificultat en un text.
- Reconeixen la intenció d'un text.
- Reconeixen la idea principal d'un text narratiu.
- Interpreten una informació continguda al text.

- Presenten, en un full pautat, un text net, amb bona cal·ligrafia, encara que hi pot haver alguna ratllada o errada ocasional.
- Escriuen una carta utilitzant expressions col·loquials i/o vulgars. Repeteixen paraules i usen un vocabulari molt senzill. No segueixen exactament les instruccions proporcionades pel que fa a la tipologia i modalitat textual, la situació comunicativa i l'extensió.
- Escriuen una carta de manera poc congruent i amb contradiccions. Hi manca informació substancial i presenten les idees amb cert desordre.
- Redacten textos (descripció, relat i carta) amb algunes errades de concordança. Els enllaços són pobres i repeteixen amb freqüència els mateixos connectors. Usen incorrectament alguns signes de puntuació.

Nivell 4 (570 punts TRI)

- Argumenten correctament per escrit les causes d'un fet.
- Destrien una informació incorrecta que no s'ajusta al contingut del text.
- Relacionen informació d'un text a partir de coneixements previs de certa dificultat.
- Localitzen informació d'una certa dificultat en un text descriptiu per completar una fitxa.
- Comprenen el significat d'una oració i la reescriuen, tot respectant-ne la idea completa.
- Presenten, en un full sense pautes, un text net, amb bona cal·ligrafia, encara que hi pot haver alguna ratllada o errada ocasional.
- Escriuen la continuació d'un relat utilitzant un vocabulari adequat al tema, sense usar expressions col·loquials o vulgars. S'ajusten al tema i segueixen les instruccions proporcionades pel que fa a la tipologia, la modalitat textual, la situació comunicativa i l'extensió.
- Escriuen la continuació d'un relat amb sentit, amb idees clares, rellevants i exposades de forma ordenada.

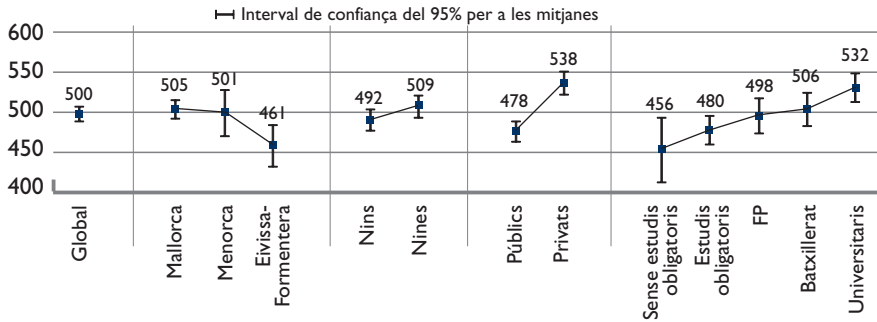
Nivell 5 (650 punts TRI)

- Escriuen una carta utilitzant un vocabulari adequat al tema, sense usar expressions col·loquials o vulgars. S'ajusten al tema i segueixen les instruccions proporcionades pel que fa a la tipologia, la modalitat textual, la situació comunicativa i l'extensió.
- Escriuen una descripció i una carta amb sentit, amb idees clares, rellevants i exposades de forma ordenada.
- Redacten textos (descripció, relat i carta) tot respectant la concordança gramatical, fent bon ús dels connectors i utilitzant correctament els signes de puntuació.

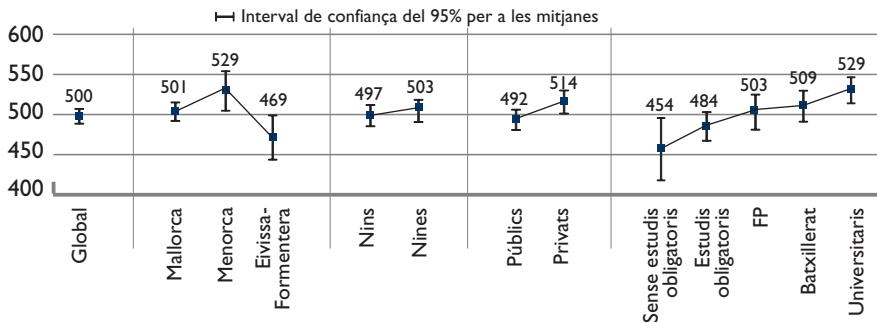
3.1.2. MITJANES GLOBALES DELS ALUMNES EN PUNTUACIONSTRI

En el gràfics que es presenten a continuació, apareixen les puntuacions mitjanes en l'escala TRI corresponents al global de les Illes Balears (sempre 500) i a les diferents desagregacions considerades en aquest estudi (illes, sexe de l'alumnat, titularitat dels centres i alumnat classificat segons el nivell d'estudis dels pares). Aquesta informació permet situar la posició de cada estrat respecte a la mitjana global de les Illes i comparar les puntuacions mitjanes de diferents estrats entre si, per a cada estratificació.

GRÀFIC 1. PUNTUACIONS MITJANES DE L'ALUMNAT DE 4T D'EP EN LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CASTELLANA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

GRÀFIC 2. PUNTUACIONS MITJANES DE L'ALUMNAT DE 4T D'EP EN LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

En llengua castellana, els resultats més alts corresponen a Mallorca i Menorca, a les nines, als centres privats² i a l'alumnat fill de pares amb major nivell d'estudis. Per illes, es troben diferències significatives entre Eivissa-Formentera i les altres illes, entre centres públics i privats i segons el nivell d'estudis dels pares i mares.

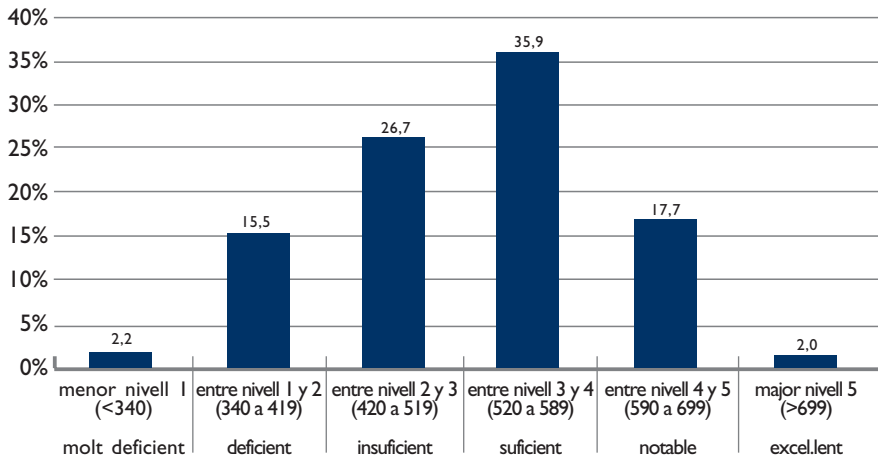
Els resultats més alts en llengua catalana corresponen a Menorca, als alumnes amb pares que tenen els nivells més alts d'estudis i als centres privats (encara que les diferències amb els centres públics no són significatives).

² En aquest article, cada vegada que es fa referència a centres privats, s'entén que el terme inclou tots els centres de titularitat privada, tant els concertats com els no concertats.

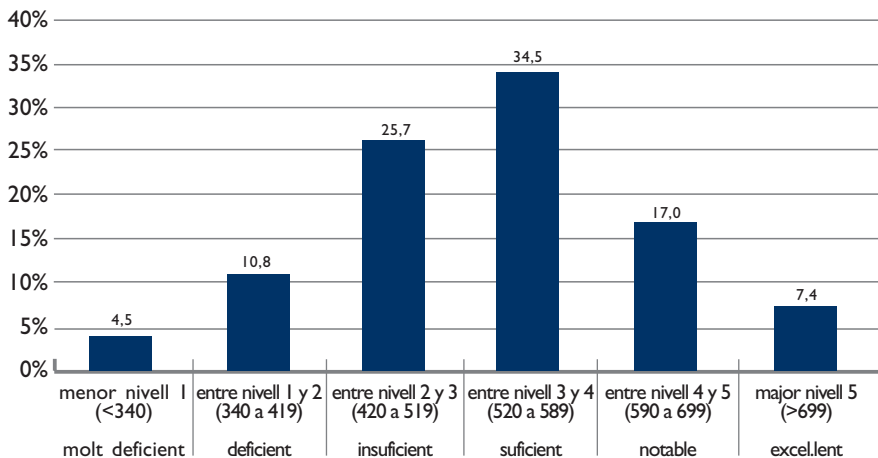
3.1.3. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT PER NIVELL DE COMPETÈNCIA

A continuació, es presenta el percentatge d'alumnes compresos entre els distints nivells definits en l'escala TRI, que suposen diferents graus d'assoliment de la competència.

GRÀFIC 3. PERCENTATGE D'ALUMNAT DE 4T D'EP PER GRAUS D'ASSOLIMENT DE LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CASTELLANA DE LES ILLES BALEARS

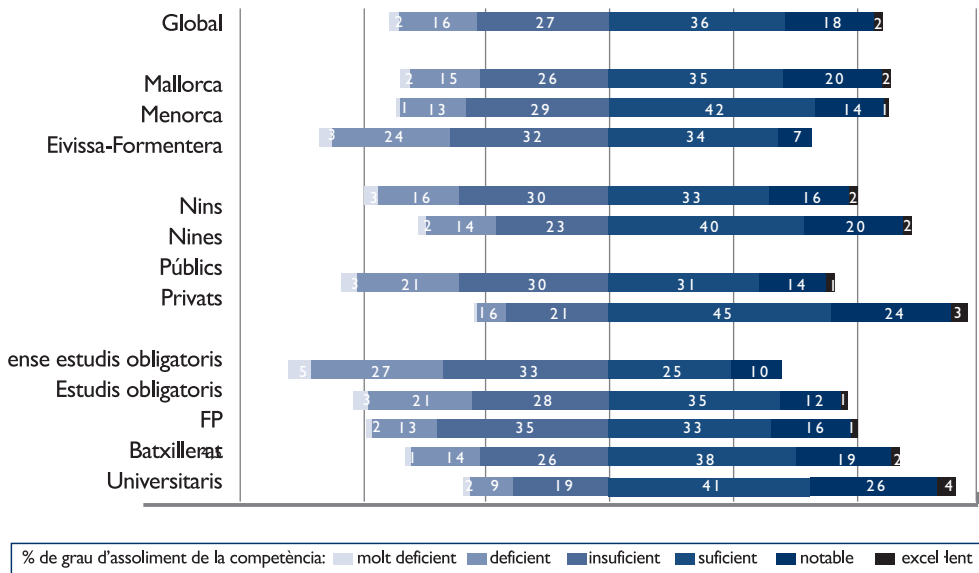
GRÀFIC 4. PERCENTATGE D'ALUMNAT DE 4T D'EP PER GRAUS D'ASSOLIMENT DE LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA DE LES ILLES BALEARS

En ambdós casos, la majoria de l'alumnat es troba per sobre del nivell 3 de l'escala TRI, la qual cosa suposa que més de la meitat ha consolidat la competència.

A continuació es presenta aquesta distribució segons diferents variables de desagregació: illa, sexe, titularitat dels centres i nivell d'estudis dels pares.

GRÀFIC 5. PERCENTATGE D'ALUMNAT DE 4T D'EP PER GRAUS D'ASSOLIMENT DE LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CASTELLANA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

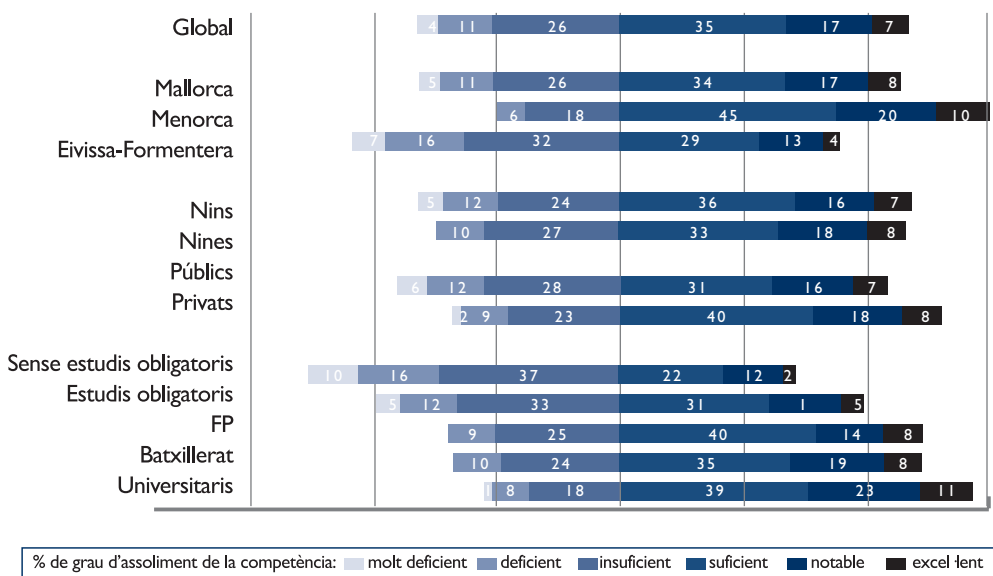
L'anàlisi de la distribució anterior mostra com Mallorca se situa als trams més alts d'assoliment (22%), seguida de Menorca, amb un 15%. A Eivissa, aquest percentatge es redueix a un 7%, i més d'una quarta part dels alumnes obtenen assoliments de la competència molt poc satisfactoris.

Als centres privats, els percentatges d'assoliment de la competència superen el 70%, mentre que als centres públics no arriben al 50%, i als extrems superiors de l'escala, un 27% d'alumnes de centres privats obté un rendiment notable o excel·lent, percentatge que es redueix a un 15% als centres públics. En els extrems inferiors, aproximadament una quarta part de l'alumnat dels centres públics no assoleix en grau mínim la competència, enfront d'un 7% dels centres privats.

En llengua catalana, Menorca obté el major percentatge en els trams més alts de l'escala, amb un 75% dels alumnes que consoliden la competència, enfront del 6% que té un assoliment deficient. Eivissa-Formentera presenta els percentatges més insatisfactoris (més del 50% no ha consolidat la competència i un 23% obté resultats deficients o molt deficients). A Mallorca, la distribució és bastant simètrica.

Atenent la titularitat dels centres, si bé l'alumnat dels privats obté resultats més alts que els dels públics, aquesta diferència, en comparació amb la competència en llengua castellana, disminueix considerablement. Un 66% i un 56% respectivament de l'alumnat dels privats i dels públics consolida la competència; no obstant això, l'alumnat dels públics concentrat en els trams inferiors de l'escala és bastant superior que el dels privats.

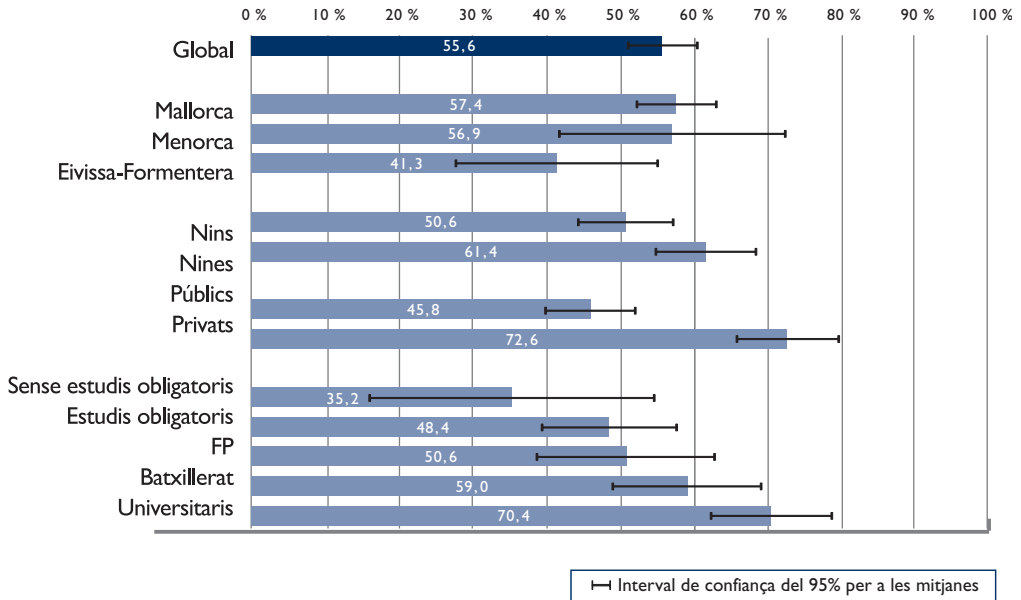
GRÀFIC 6. PERCENTATGE D'ALUMNAT DE 4T D'EP PER GRAUS D'ASSOLIMENT DE LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

Tant en llengua castellana com en llengua catalana, les nines obtenen globalment resultats més alts que els nins; en termes generals, els alumnes obtenen resultats més alts a mesura que augmenta el nivell d'estudis dels pares, variable relacionada clarament amb el nivell socioeconòmic i cultural de les famílies.

Als gràfics següents es mostra el percentatge d'alumnat amb la competència consolidada (que se situa en el nivell 3 i superiors).

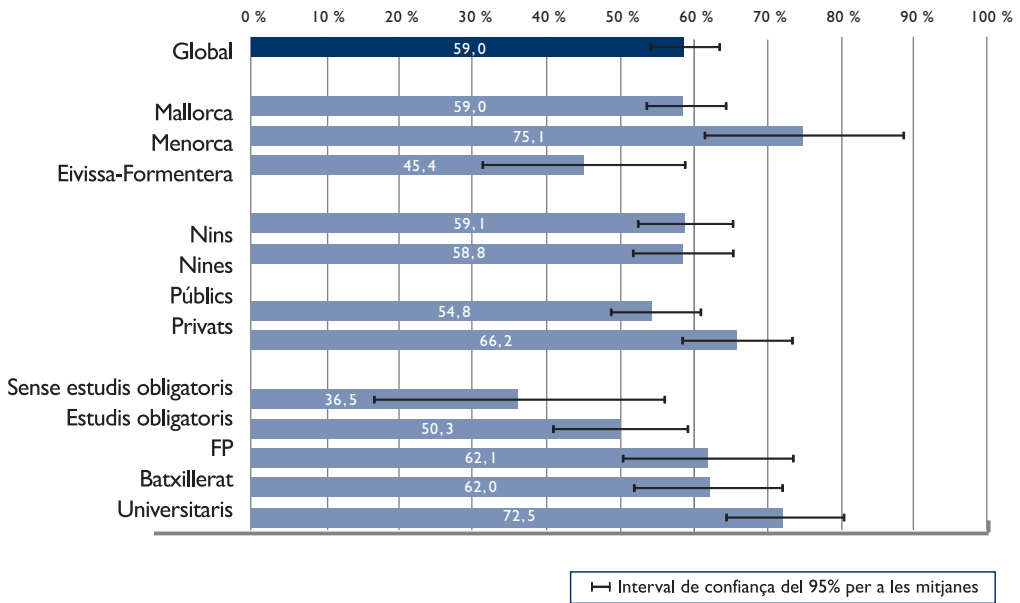
GRÀFIC 7. ALUMNAT DE 4T D'EP AMB LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CASTELLANA CONSOLIDADA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

Un 55,6% de l'alumnat de les Illes consolida la competència en comunicació lingüística en llengua castellana. A Mallorca i Menorca, un 57,4% i un 56,9% d'alumnes respectivament la consoliden, però a les Pitiüses aquest percentatge és només d'un 41,3%. Especialment notòria és la diferència entre centres privats i centres públics pel que fa al percentatge de consolidació de la competència (72,6% enfront del 45,8%).

³ La suma dels percentatges corresponents a cada variable de desagregació pot ser una unitat inferior o superior a 100 per l'efecte de l'arrodoniment a la unitat.

GRÀFIC 8. ALUMNAT DE 4T D'EP AMB LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA CONSOLIDADA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

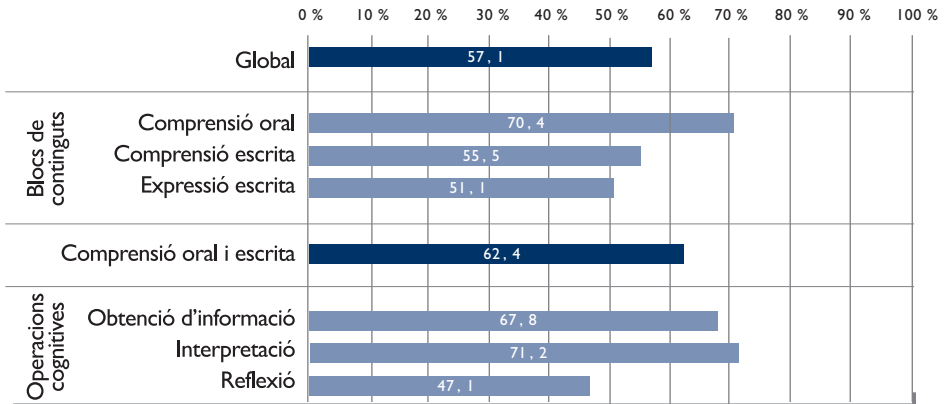

Un 59% de l'alumnat de les Illes consolida la competència en comunicació lingüística en llengua catalana. Per illes, destaca Menorca, amb un 75,1% que la consolida, seguida de Mallorca, amb un 59%. A les Pitiüses aquest percentatge és d'un 45,4%.

3.1.4. RESULTATS PER DESTRESES, PROCESSOS COGNITIVS I PER ÍTEMS

En els dos gràfics que apareixen a continuació, es resumeix l'anàlisi dels resultats per destreses o processos cognitius.

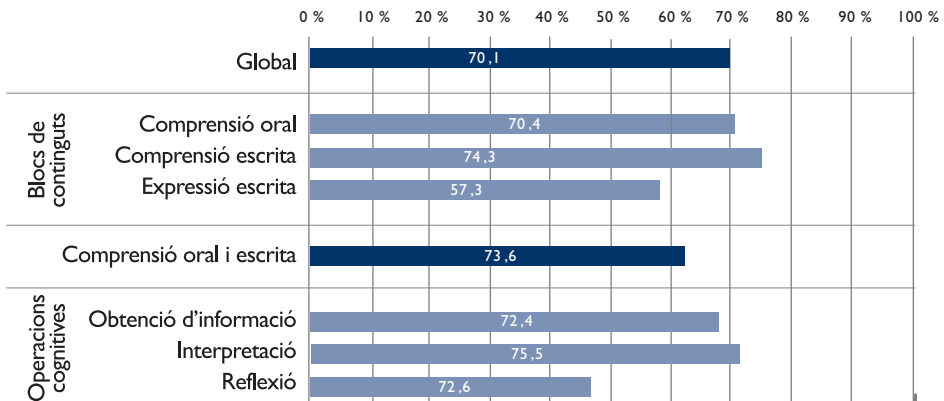
GRÀFIC 9. RESULTATS GLOBALS EN PERCENTATGE D'ENCERTS, PER DESTRESES I PROCESSOS COGNITIVUS, EN LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CASTELLANA A 4T D'EP

El percentatge d'encerts dels ítems que avaluaven la comprensió oral va ser del 70,4%, la qual cosa reflecteix un domini notable d'aquest bloc. La comprensió i l'expressió escrites presentaren un percentatge d'encerts proper al 50%. En el conjunt de la prova, l'alumnat obtingué un 57,3% d'encerts.

Els resultats obtinguts en aquesta primera avaluació de diagnòstic indiquen que els processos cognitius d'obtenció d'informació i d'interpretació s'han assolit de manera satisfactòria amb uns percentatges al voltant del 70% d'encerts. El procés de reflexió/avaluació es troba per davall del 50% i és el procés cognitiu menys assolit.

GRÀFIC 10. RESULTATS GLOBALS EN PERCENTATGE D'ENCERTS, PER DESTRESES I PROCESSOS COGNITIVUS, EN LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA A 4T D'EP

El percentatge d'encerts dels ítems que avaluaven la comprensió oral va ser del 70,4%; el dels ítems de comprensió escrita, del 74,3%, i els d'expressió escrita, del 57,3%. En el conjunt de la prova, l'alumnat obtingué un 70,1% d'encerts, la qual cosa mostra un domini notable de la competència a nivell global.

D'altra banda, pel que fa als processos cognitius referits a la comprensió oral i escrita, el percentatge d'encerts també superà en tots els casos el 70%.

En els dos gràfics que apareixen a continuació, es resumeix l'anàlisi dels resultats per destreses o processos cognitius.

3.2. RESULTATS A 2N D'ESO

3.2.1. DESCRIPTORS DEL NIVELL DE COMPETÈNCIA

A continuació es presenta el conjunt de coneixements, habilitats i destreses relacionades amb la competència que dominen els alumnes en cada un dels nivells que conformen l'escala TRI.

Nivells TRI de l'alumnat de 2n d'ESO en la competència en comunicació lingüística en llengua castellana

Nivell 1 (250 punts TRI)

- Extreuen informació literal d'un text.
- Capten el missatge d'un anunci publicitari.
- Identifiquen la font de la qual s'ha extret un text.
- Extreuen informació explícita d'un text oral.
- Reconeixen el significat d'expressions d'ús habitual.
- Escriuen textos amb lletra poc clara, amb ratllades i no sempre respecten els marges.
- Redacten textos poc congruents, sense l'estructura adequada. No exposen les idees de forma ordenada; no segueixen la seqüència lògica; hi manca informació substancial o n'aporten d'irrellevant.
- Cometen moltes errades ortogràfiques d'importància.

Nivell 2 (350 punts TRI)

- Localitzen una informació concreta dins un apartat clarament diferenciat d'un text.
- Infereixen una informació molt simple d'un text oral.
- Comprenen el sentit d'una expressió metafòrica senzilla dins un context concret.
- Extreuen conclusions sobre informació inclosa en una notícia reproduïda oralment.
- Interpreten relacions entre els personatges i els fets narrats en una història.
- Identifiquen les característiques d'un personatge a partir de les dades que es proporcionen.
- Identifiquen i comprenen formes de dixi personal i espacial.
- Interpreten informació d'un gràfic o il·lustració.

- Identifiquen similituds bàsiques entre personatges.
- Relacionen diferents informacions i les ubiquen en una categoria.
- Escriuen textos que no segueixen alguna instrucció que se'ls ha proporcionat (en relació amb la tipologia i modalitat textual, situació comunicativa i extensió); utilitzen un vocabulari pobre; introdueixen expressions col·loquials o repeteixen paraules.
- Redacten amb algunes errades de concordança. No utilitzen adequadament els nexes; no fan substitucions lèxiques ni pronominals. Repeteixen amb freqüència els mateixos connectors i cometen errades de puntuació.

Nivell 3 (450 punts TRI)

- Elaboren inferències a partir de les dades obtingudes.
- Reconeixen què és una sigla.
- Realitzen conjectures a partir de la informació continguda en un text.
- Obtenen, seleccionen i relacionen informació rellevant.
- Dominen un vocabulari específic.
- Seleccionen el títol adequat al contingut d'un text.
- Comprenen les relacions entre personatges, encara que no apareguin explícites al text.
- Entenen el significat d'una oració a partir del context.
- Comprenen el sentit i la intenció d'un eslògan publicitari.
- Escriuen textos en els quals, en termes generals, respecten l'estructura proposada, amb algunes contradiccions; ometen informació substancial o presenten les idees amb un cert desordre.

Nivell 4 (550 punts TRI)

- Reconeixen la intencionalitat d'un text.
- Identifiquen el tema principal i el diferencien dels temes secundaris.
- Reconeixen les idees essencials d'un text oral i el resumeixen correctament.
- Reconeixen expressions amb sentit metafòric d'una certa dificultat.
- Extreuen conclusions sobre el contingut d'un text.
- Localitzen informació específica en un imprès que proporciona unes instruccions.
- Enllacen les oracions presentades a l'enunciat utilitzant els connectors apropiats.
- Escriuen textos nets i amb marges adequats, amb lletra clara, i que no presenten problemes de lectura.
- Redacten textos adequats al tema, al receptor i a la situació i, tot i que poden cometre alguna errada circumstancial, en general el text segueix les instruccions que se'ls han proporcionat.
- Respecten la concordança gramatical. Les oracions tenen sentit, encara que ocasionalment fan un mal ús d'alguns connectors i enllaços.
- Cometent algunes errades ortogràfiques lleus, i fins a un màxim de dues de certa importància.

Nivell 5 (650 punts TRI)

- Coneixen el significat d'una paraula polisèmica dins un context determinat.

- Identifiquen i comprenen terminologia específica de diferents àrees de coneixement, substituint lèxic específic per sinònims.
- Reconeixen, a partir de l'estructura del text, la seva modalitat i tipologia textual.
- Comprenen la seqüència temporal que implica un temps verbal.
- Descriuen els personatges i la informació de detall apareguda en una notícia oral.
- Escriuen textos amb sentit, amb una estructura adequada al tipus de text, i que presenten idees clares, rellevants i exposades de forma ordenada.
- Redacten tot seguint les instruccions proporcionades (en relació amb la tipologia i modalitat textual, situació comunicativa i extensió) i utilitzen un vocabulari ric i adequat al tema de què es tracta, sense expressions col·loquials i/o vulgars.
- Redacten respectant la concordança gramatical i separant els paràgrafs. Utilitzen els nexes de coordinació i de subordinació, i la substitució lèxica i pronominal, fent un bon ús dels connectors i utilitzant amb correcció els signes de puntuació.
- Escriuen sense faltes d'ortografia o en cometen algunes de lleus.

Nivells TRI de l'alumnat de 2n d'ESO en la competència en comunicació lingüística en llengua catalana

Nivell 1 (250 punts TRI)

- Realitzen inferències senzilles a partir d'informació bàsica explícita tant en un text oral com escrit.
- Capten la idea bàsica d'un text oral.
- Identifiquen l'organització d'una informació en una taula senzilla de doble entrada.
- Identifiquen informació extreta directament d'un text divulgatiu.
- Fan inferències simples a partir de les dades d'un text.
- Escriuen amb lletra poc clara, amb ratllades i no sempre respecten els marges.
- Redacten textos poc congruents, sense l'estructura adequada. No exposen les idees de forma ordenada; no segueixen la seqüència lògica; hi manca informació substancial o n'aporten d'irrellevant.
- Cometten errades ortogràfiques d'importància.

Nivell 2 (350 punts TRI)

- Identifiquen informació literal per completar una taula.
- Reconeixen l'ordre dels fets que apareixen en un text.
- Comprenen el títol d'un text oral a partir del sentit global del relat.
- Extreuen informació d'una taula senzilla de doble entrada.
- Reconeixen informació implícita en un text informatiu.
- Destrien una informació discordant amb la proporcionada al text.
- Infereixen informació a partir del context.
- Escriuen textos que no segueixen alguna de les instruccions que se'ls ha proporcionat (en relació amb la tipologia i modalitat textual, situació comunicativa i extensió); utilitzen un vocabulari una mica pobre; introdueixen expressions col·loquials o repeteixen paraules.
- Redacten amb algunes errades de concordança. No utilitzen adequadament els nexes; no fan substitucions lèxiques ni pronominals. Repeteixen amb freqüència els mateixos connectors i cometten errades de puntuació.

Nivell 3 (450 punts TRI)

- Reconeixen el significat d'una expressió utilitzada freqüentment en el llenguatge estàndard.
- Elaboren una oració correcta i ben cohesionada a partir del vocabulari que se'ls proporciona.
- Entenen el significat d'expressions a partir d'informació dispersa en el text.
- Destrien el terme adequat per definir un estat d'ànim.
- Reconeixen una oració gramaticalment correcta mitjançant els signes de puntuació.
- Interpreten les dades que apareixen en una taula de doble entrada a partir dels elements tipogràfics inclosos.
- Realitzen analogies a partir de dades que s'infereixen del text.
- Dedueixen informació conceptual a partir de les dades proporcionades en un text científic.
- Redacten un text net i llegible.
- Escriuen textos en els quals, en termes generals, respecten l'estructura proposada, amb algunes contradiccions; ometen informació substancial o presenten les idees amb un cert desordre.

Nivell 4 (550 punts TRI)

- Utilitzen els mecanismes de sinonímia amb correcció.
- Interpreten informació que no apareix explícita al text.
- Reconeixen com està organitzada la informació a partir de les seqüències temporals que es presenten al text.
- Extreuen informació molt precisa que s'infereix de textos de diverses tipologies.
- Destrien l'antonímia de la sinonímia i de l'homonímia.
- Identifiquen, entre opcions molt similars, el resum correcte corresponent a un text.
- Utilitzen correctament l'antonímia.
- Comprenen el significat d'expressions d'un àmbit molt específic.
- Escriuen textos nets i amb marges adequats, amb lletra clara, i que no presenten problemes de lectura.
- Redacten textos adequats al tema, al receptor i a la situació i, tot i que poden cometre alguna errada circumstancial, en general el text segueix les instruccions que se'ls han proporcionat.
- Respecten la concordança gramatical. Les oracions tenen sentit, encara que ocasionalment fan un mal ús d'alguns connectors i enllaços.
- Cometen algunes errades ortogràfiques lleus, i fins a un màxim de dues de certa importància.

Nivell 5 (650 punts TRI)

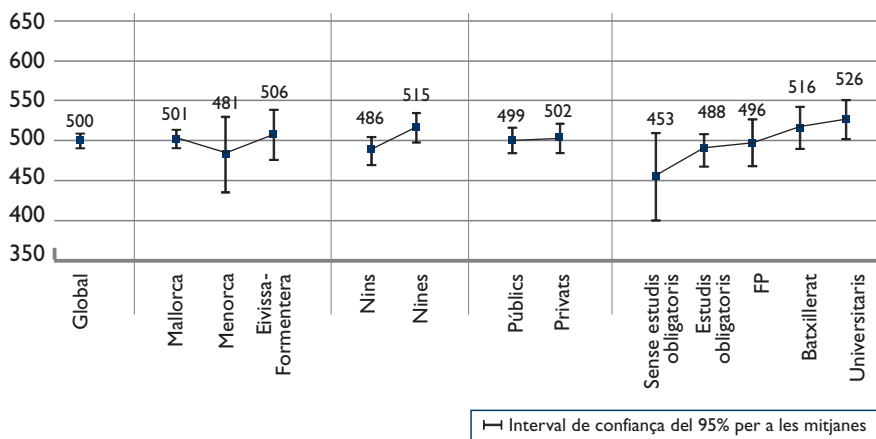
- Interpreten el significat d'una expressió complexa a partir de la lectura detallada d'un text.
- Destrien idees, fets o dades molt precises d'un text.
- Copsen el significat de termes molt específics.
- Reconeixen un gentilici relacionant informació present en un text.
- Escriuen textos amb sentit, amb una estructura adequada al tipus de text; presenten idees clares, rellevants i exposades de forma ordenada.
- Redacten tot seguint les instruccions proporcionades (en relació amb la tipologia i modalitat textual, situació comunicativa i extensió) i utilitzen un vocabulari ric i adequat al tema de què es tracta, sense expressions col·loquials i/o vulgars.

- Redacten respectant la concordança gramatical i separant els paràgrafs. Utilitzen adequadament els nexes de coordinació i de subordinació, i la substitució lèxica i pronominal, fent un bon ús dels connectors i utilitzant amb correcció els signes de puntuació.
- Escriuen sense faltes d'ortografia o en cometen algunes de lleus.

3.2.2. MITJANES GLOBALES DELS ALUMNES EN PUNTUACIONSTRI

En els gràfics que es presenten a continuació, apareixen les puntuacions mitjanes en l'escala TRI corresponents al global de les Illes (sempre 500) i a les diferents desagregacions (illes, sexe de l'alumnat, titularitat i alumnat classificat segons el nivell d'estudis dels pares). Aquesta informació permet situar la posició de cada estrat respecte a la mitjana global de les Illes Balears i comparar les puntuacions mitjanes de diferents estrats entre si, per a cada estratificació.

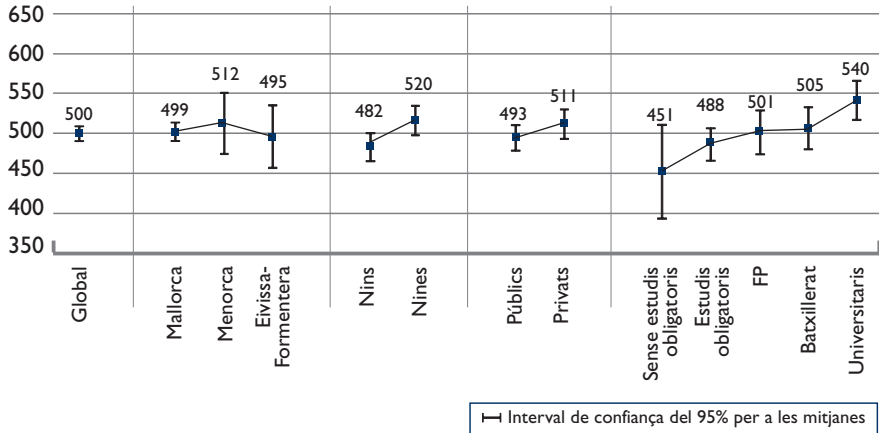
GRÀFIC II. PUNTUACIONS MITJANES DELS ALUMNES DE 2N D'ESO EN LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CASTELLANA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

En llengua castellana, els resultats més alts corresponen a Eivissa-Formentera i a Mallorca (encara que les diferències no són significatives), als al·lots i als fills de pares i mares amb estudis.

En llengua catalana, els resultats més alts corresponen a Menorca, als centres privats (tot i que les diferències no són significatives ni per illes ni per titularitat), a les al·lotes i a l'alumnat fill de pares i mares amb major nivell d'estudis.

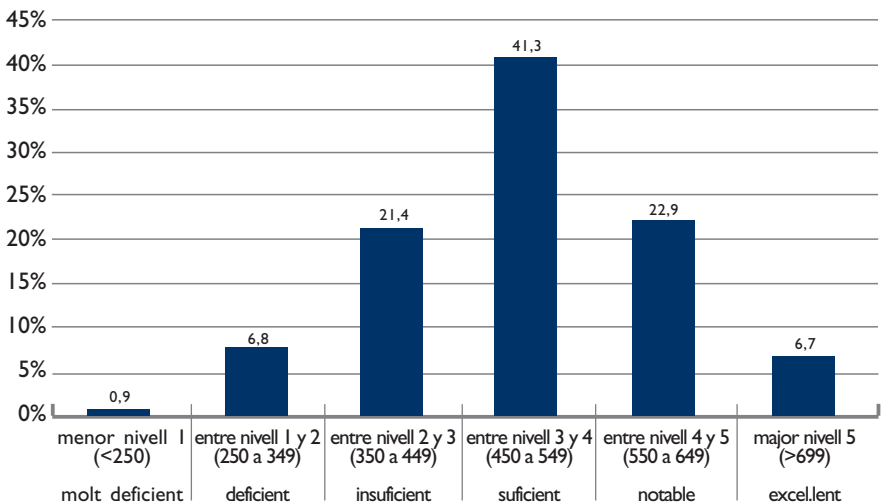
GRÀFIC 12. PUNTUACIONS MITJANES DELS ALUMNES DE 2N D'ESO EN LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

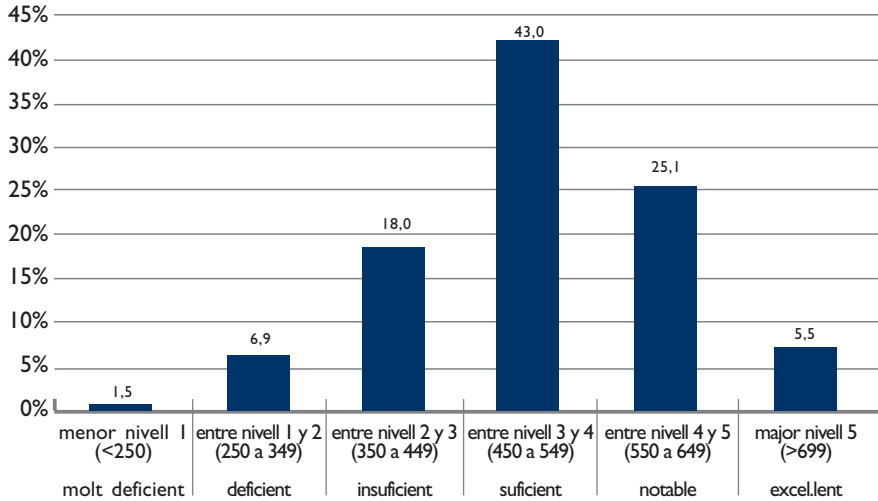
3.2.3. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT PER NIVELL DE COMPETÈNCIA

A continuació, es presenta el percentatge d'alumnes compresos entre els distints nivells definits en l'escala TRI, que suposen diferents graus d'assoliment de la competència.

GRÀFIC 13. PERCENTATGE D'ALUMNAT DE 2N D'ESO PER GRAUS D'ASSOLIMENT DE LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CASTELLANA DE LES ILLES BALEARS

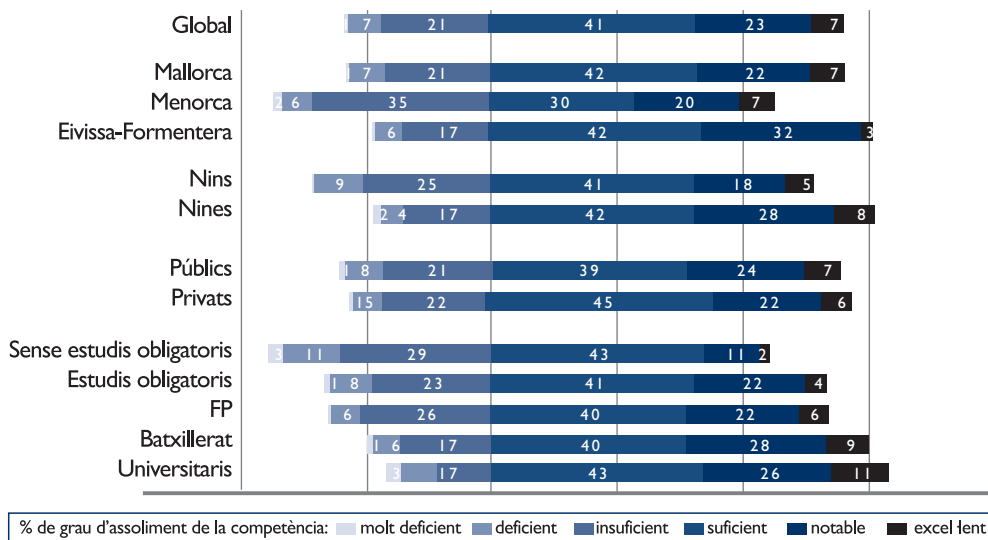
GRÀFIC 14. PERCENTATGE D'ALUMNAT DE 2N D'ESO PER GRAUS D'ASSOLIMENT DE LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA DE LES ILLES BALEARS

En ambdues llengües, més d'un 70% se situa per damunt el nivell 3 de l'escala TRI; això suposa que més de dues tercers parts de l'alumnat ha consolidat aquesta competència.

A continuació es presenta aquesta distribució segons diferents variables de desagregació: illa, sexe, titularitat del centre i nivell d'estudis dels pares.

GRÀFIC 15. PERCENTATGE D'ALUMNAT DE 2N D'ESO PER GRAUS D'ASSOLIMENT DE LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CASTELLANA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

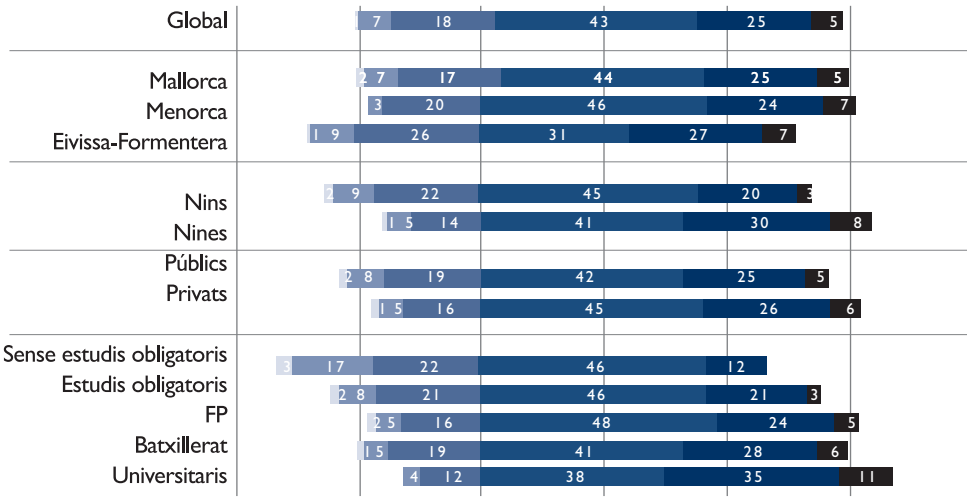

% de grau d'assoliment de la competència: molt deficient deficient insuficient suficient notable excel·lent

L'anàlisi de la distribució que apareix en el gràfic, mostra com a Eivissa-Formentera l'alumnat obté els trams més alts d'assoliment (35%), seguit de Mallorca, amb un 29%, i de Menorca, amb un 27%. En els trams inferiors (grau de domini deficient o molt deficient), el major percentatge correspon a Menorca.

Tant als centres privats com als públics, una tercera part dels alumnes consolida la competència en grau notable o excel·lent, però més d'una tercera part no la consolida. En els extrems inferiors sols trobam un 9% als públics i un 6% als privats.

GRÀFIC 16. PERCENTATGE D'ALUMNAT DE 2N D'ESO PER GRAUS D'ASSOLIMENT DE LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

% de grau d'assoliment de la competència: molt deficient deficient insuficient suficient notable excel·lent

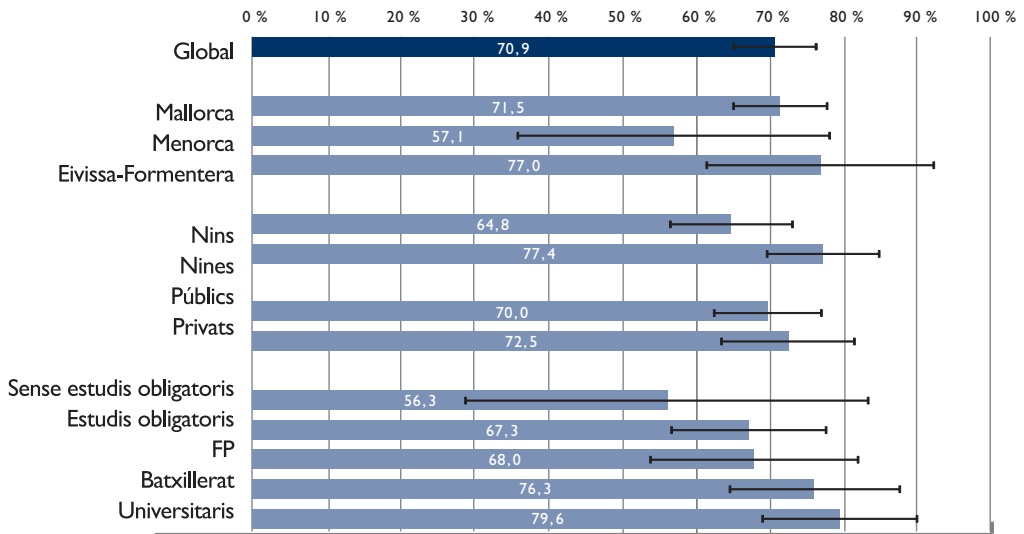
Pel que fa a la competència en llengua catalana, a Menorca, un 77% la consolida i sols un 3% l'assoleix en grau deficient o molt deficient. A Mallorca, són un 74% els que la consoliden, enfront d'un 10% amb assoliment deficient o molt deficient. Finalment, a Eivissa-Formentera, si bé un 36% dels alumnes no l'ha consolidada, un 34% obté resultats notables o excel·lents.

Atenent la titularitat, no s'aprecien diferències remarcables en els resultats. Aproximadament una tercera part de l'alumnat d'ambdós tipus de centres assoleix la competència en grau notable o excel·lent.

També es constata que, en ambdues llengües, les al·lotes obtenen globalment resultats més alts que els al·lots i que, en termes generals, els alumnes obtenen resultats més alts a mesura que augmenta el nivell d'estudis dels pares, variable relacionada clarament amb el nivell socioeconòmic i cultural de les famílies.

En els gràfics següents es mostra el percentatge d'alumnat amb la competència consolidada (que se situa en el nivell 3 i superiors).

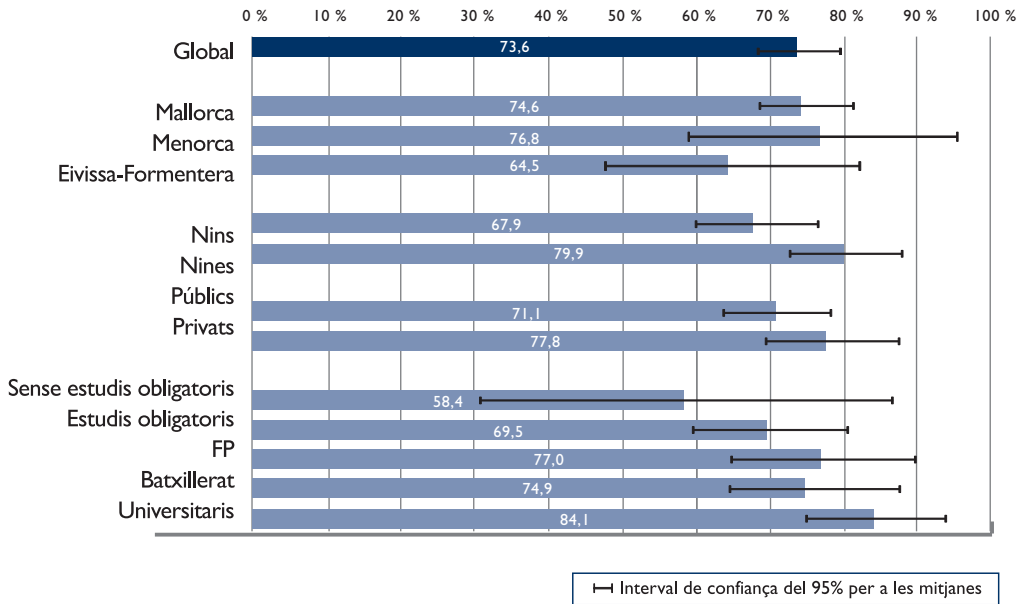
GRÀFIC 17. ALUMNAT DE 2N D'ESO AMB LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CASTELLANA CONSOLIDADA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

Interval de confiança del 95% per a les mitjanes

Un 70,9% consolida la competència, i les diferències entre centres públics i privats no són remarcables. A Eivissa i Mallorca un 71,5% i un 77% d'alumnes la consoliden, respectivament, mentre que a Menorca, aquest percentatge es redueix a un 57,1%.

GRÀFIC 18. ALUMNAT DE 2N D'ESO AMB LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA CONSOLIDADA, SEGONS DIFERENTS VARIABLES DE DESAGREGACIÓ

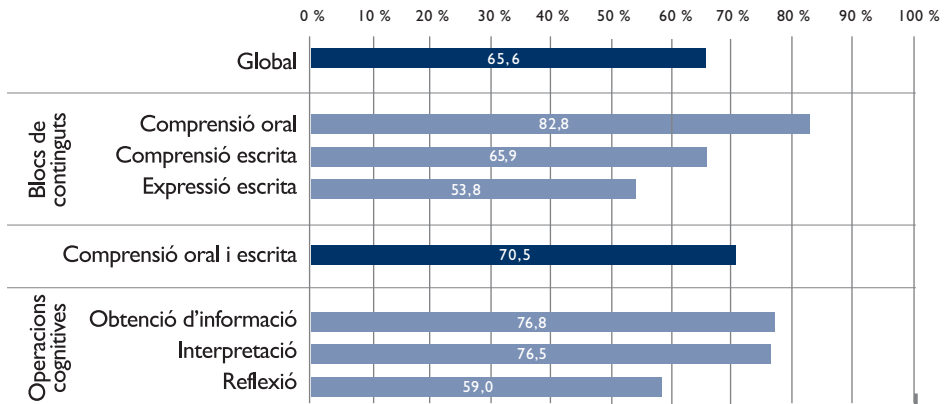

Un 73,6% de l'alumnat consolida la competència en llengua catalana. A Mallorca i Menorca, són un 75% els que ho fan, i a Eivissa-Formentera, un 64,5%. D'altra banda, un 77,8% de l'alumnat dels centres públics i un 71,1% del dels privats la consoliden.

3.2.4. RESULTATS PER DESTRESES, PROCESSOS COGNITIVS I PER ÍTEMS

En els dos gràfics que apareixen a continuació, es resumeix l'anàlisi dels resultats per destreses o processos cognitius.

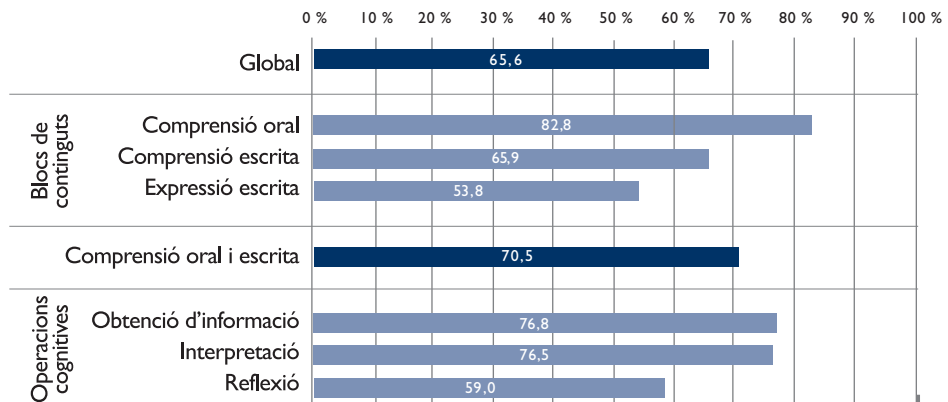
GRÀFIC 19. RESULTATS GLOBALS EN PERCENTATGE D'ENCERTS, PER DESTRESSES I PROCESSOS COGNITIVUS, EN LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA A 2N D'ESO

Els resultats de comprensió oral i escrita són semblants (65,4% i 66,4% d'encerts respectivament). El bloc que fa referència a l'expressió escrita, destresa més deficitària, es troba per davall del de la comprensió (52,4% d'encerts).

En els ítems que requerien l'obtenció d'informació a partir de la lectura de textos, s'obtingueren un 75% d'encerts, mentre que en els que requerien utilitzar els processos d'interpretació o reflexió/avaluació, els encerts es reduïren a un 62%.

GRÀFIC 20. RESULTATS GLOBALS EN PERCENTATGE D'ENCERTS, PER DESTRESSES I PROCESSOS COGNITIVUS, EN LA COMPETÈNCIA EN COMUNICACIÓ LINGÜÍSTICA EN LLENGUA CATALANA A 2N D'ESO

El major percentatge d'encerts (82,8%) s'obté en la comprensió oral, seguida per la comprensió escrita (65,9%) i, en darrer lloc, l'expressió escrita (53,8%).

Els resultats són molt similars als obtinguts en la prova que avaluava aquesta mateixa competència en llengua castellana. Els alumnes obtenen, per terme mitjà, un percentatge d'encerts superior al 75% en tots els ítems que avaluen els diferents processos, manco en el de reflexió i avaluació (59% d'encerts).

4. CONCLUSIONS

Si es comparen els descriptors dels nivells de competència en comunicació lingüística en llengua castellana i en llengua catalana obtinguts en l'avaluació de diagnòstic realitzada el curs 2008-2009, es pot comprovar que són equivalents. D'altra banda, la distribució de l'alumnat entre els diferents nivells de competència en ambdues llengües, com els percentatges d'alumnat que ha consolidat la competència, demostren que l'alumnat de les Illes Balears mostra un grau d'assoliment en la competència en comunicació lingüística semblant en les dues llengües oficials a la nostra comunitat autònoma.

També observam com el domini de la competència comunicativa augmenta a mesura que els alumnes avancen en l'escolarització. A 4t d'EP, un 56% i un 59% consoliden la competència en comunicació lingüística en llengua castellana i en llengua catalana respectivament, mentre que a 2n d'ESO ho fan un 71% i un 74%, respectivament.

El domini equiparable de la competència en ambdues llengües es corrobora en l'avaluació de diagnòstic realitzada durant el curs 2009-2010 a l'alumnat de 2n d'ESO, en la qual un 68% dels alumnes consoliden la competència, tant en llengua castellana com en llengua catalana.

Els resultats mostren, per tant, que avançam, tal com estableixen l'Estatut d'autonomia i la Llei de normalització lingüística, en el repte d'assegurar la plena competència de l'alumnat en les dues llengües oficials, de contribuir a la competència en les altres llengües del currículum, i d'aprofitar, alhora, el repertori lingüístic de cadascú.

Entenem que una persona no disposa d'una col·lecció de competències comunicatives distintes i separades, segons les llengües que domina, sinó una competència plurilingüe i pluricultural que engloba tot el conjunt i, en aquest sentit, cal remarcar la necessitat i la importància de coordinar l'ensenyament de les distintes llengües curriculars pels avantatges didàctics que comporta i per l'eficàcia que se'n deriva, atesa l'existència d'una competència comuna entre les llengües.

Aquesta coordinació, alhora, ha de donar resposta a les noves necessitats que resulten d'una societat que viu en l'actualitat una situació extraordinàriament complexa (creixement de la població per immigració, els efectes lingüístics d'una economia de serveis turístics, incidència dels avenços tecnològics en les comunicacions, etc.) en la qual el multilingüisme, o contacte de diverses llengües, ha esdevingut un fet habitual. En aquest context tots hem de ser ben conscients de la importància que té el coneixement de diverses llengües, a més de la pròpia del territori on vivim.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Bauzà, A., Borràs, J. F., Cañellas, B. [et al.] (2010). *Avaluació de diagnòstic 2008-2009: Illes Balears*. Palma: Conselleria d'Educació i Cultura.

<http://iaqse.caib.es>